

نگاهی به

برنامه دوره کارشناسی ارشد رشته مترجمی

علی خزاعی فر

به قرار اطلاع، برنامه دوره کارشناسی ارشد رشته مترجمی که به همت دکتر حسین وثوقی تدوین و در شورای عالی برنامه ریزی وزارت علوم تصویب شده، از سال گذشته به اجرا درآمده است. دکتر وثوقی لطف کردند و نسخه‌ای از این برنامه را برای بنده فرستادند که در اینجا جهت اطلاع علاقه‌مندان عیناً نقل می‌شود. بدیهی است کاستی‌های یک برنامه آموزشی در عمل بهتر مشخص می‌شود. با این حال نکاتی کلی درباره برنامه به‌نظرم می‌رسد که به اختصار به آنها اشاره می‌کنم.

در این برنامه جدا از پایان‌نامه (۴ واحد)، سه نوع درس پیش‌بینی شده: دروس پیش‌نیاز اجباری (تا ۶ واحد)، دروس تخصصی - اجباری (۲۶ واحد) و دروس انتخابی - تخصصی (۶ واحد). نکته مهم در تدوین این برنامه پاسخ به این سؤال اساسی است که آیا هدف برنامه تربیت مترجم است، که در این صورت باید بر مهارت‌های عملی ترجمه تأکید شود. و یا هدف تربیت محقق ترجمه است، که در این صورت باید بر جنبه‌های نظری ترجمه تأکید شود. در فرض اول، برنامه مترجمی کارشناسی ارشد طبعاً باید ادامه برنامه دوره کارشناسی باشد، که در این صورت این سؤال پیش می‌آید که آیا می‌توان مهارتی عملی را در سطح کارشناسی ارشد ارائه کرد. یعنی اگر ترجمه اساساً آموزشی باشد، یا لااقل در سطح معینی بتوان آن را آموزش داد، آیا همان برنامه دوره کارشناسی برای آموختن مهارت عملی ترجمه کافی نیست؟ در فرض دوم، برنامه مترجمی کارشناسی ارشد باید کم‌وبیش دربرگیرنده دروسی باشد که پیکره رشته "مطالعات ترجمه" را می‌سازد.

هدف برنامه فوق، چنانکه از عناوین دروس برمی‌آید، تربیت محقق ترجمه است و دروس عملی ترجمه در آن کمتر دیده می‌شود. با این حال مشکلی که وجود دارد مشکل عناوین و سرفصل دروس است. مسأله این است که این دروس چگونه به "مطالعات ترجمه" یا مباحث نظری ترجمه‌شناسی ارتباط پیدا می‌کنند. اگر از دید مدرس ترجمه به این دروس نگاه کنیم، در مورد برخی دروس درمی‌مانیم که چه و چرا باید تدریس کرد. برای مثال، اگر خود من بخواهم درسی دو واحدی با عنوان زبان‌شناسی کاربردی و ترجمه درس بدهم، نمی‌دانم چه باید درس بدهم که به ترجمه مربوط باشد و، مثلاً، فقط زبان‌شناسی

کاربردی نباشد. همچنین عنوان درس **روشهای پیشرفته ترجمه** برایم مشخص نیست. دلیل گنجاندن درس **ادب فارسی در ادبیات جهان** به عنوان درس تخصصی - اجباری در این برنامه با توجه به هدف برنامه برایم چندان روشن نیست (درس سبک‌شناسی ارتباط نزدیکتری با ترجمه‌شناسی دارد). مقصود از واژه‌شناسی و معادل‌گزینی در ترجمه چیست؟ آیا هدف انجام کاری عملی است یا کاری نظری. درس **ارزشیابی پیشرفته و ترجمه** نیز به اندازه درس **روشهای پیشرفته تحقیق و ترجمه** برایم گنگ است. آیا مقصود استفاده از ترجمه به عنوان روشی برای ارزشیابی است؟ کارگاه ترجمه هم که طبعاً به کار عملی ترجمه می‌پردازد. درس **نقد و بررسی آثار ترجمه شده** وقتی قابل قبول است که هدف آشنایی با اصول نقد ترجمه باشد، و نه نقد متونی خاص. درس **نقد کاربردی (در ادبیات انگلیسی)** هم به ظاهر ارتباط چندانی با هدف برنامه ندارد.

برنامه تربیت محقق ترجمه یا برنامه مطالعات ترجمه در مقطع کارشناسی ارشد در برخی از دانشگاههای جهان ارائه می‌شود و برنامه این دانشگاهها هم به سادگی از طریق اینترنت قابل دسترسی است. در این برنامه‌ها دروسی گنجانده شده که هم با رشته مطالعات ترجمه ارتباط دارند و هم درس بودن آنها تثبیت شده زیرا هر کدام یا در سنامه چاپ شده دارند یا مجموعه مقالات مرتبط با آن درس (Reader). برای مثال در برنامه فوق، جای درسی که به تحلیل متن می‌پردازد، متن‌شناسی، خالی است. این مشکل در مورد درسهای انتخابی نیز وجود دارد، ولی خوشبختانه درسهای انتخابی فقط ۶ واحد است و لذا اهمیت کمتری دارند. باین حال می‌توان پرسید: دانشجوی رشته مطالعات ترجمه چرا باید مقاله‌نویسی به زبان انگلیسی بگذرانند. (اگر هدف برنامه تربیت محقق ترجمه باشد ضرورتی ندارد دانشجویان این رشته فارغ‌التحصیل رشته انگلیسی باشند). چرا باید با اصول و نظریه‌های آموزش زبان آشنا شود. در بررسی ترجمه انواع متون علمی دقیقاً چه چیزی را باید بررسی کنیم. و ترجمه از دیدگاه زبان‌شناسی مگر در درس نظریه‌های ترجمه بحث نمی‌شود؟ و بالاخره بررسی شاهکارهای ادبیات داستانی چه ربطی به کار نظری ترجمه دارد؟

برنامه‌های درسی نباید با توجه به امکانات و افراد موجود، بلکه باید براساس معیارهای علمی نوشته شود. افراد باید خود را با برنامه تطبیق دهند و امکانات لازم برای اجرای برنامه را باید فراهم کرد. همچنین برنامه‌های آموزشی را نباید کاری از نوع "یکبار برای همیشه" تلقی کرد و باید مدام در پی تجدیدنظر در آنها بود. متأسفانه تاکنون چنین بوده که برنامه آموزشی وقتی صورتی مکتوب پیدا کرده و ابلاغ شده، حکم "وحی منزل" پیدا کرده و لذا نه اشکالات موجود در برنامه رفع شده و نه برنامه‌بانیانهای فارغ‌التحصیلان و بازار و معیارهای علمی روز انطباق یافته است. روزآمد بودن و کارآیی داشتن دو ویژگی ضروری هر برنامه آموزشی، خصوصاً برنامه‌های آموزشی دوره‌های تخصصی از جمله کارشناسی ارشد، می‌باشد. امیدواریم نقایص برنامه موجود با استفاده از نظریات دیگر صاحب‌نظران و برنامه‌های مشابه دانشگاههای غرب رفع شده و جنبه تخصصی آن بارزتر شود.

برنامه کارشناسی ارشد رشته مترجمی مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی

تعداد واحدهای دوره کارشناسی ارشد مترجمی به ترتیب زیر می‌باشد.

الف: دروسهای تخصصی - اجباری	۲۲ واحد
ب: دروسهای انتخابی - تخصصی	۶ واحد
ج: دروسهای کمبود (پیش‌نیاز)	۶ واحد
د: پایان‌نامه	۴ واحد
جمع واحدهای درسی	۳۲ واحد

الف: دروسهای تخصصی - اجباری (۲۶ واحد)

- ۱ زبانشناسی کاربردی و ترجمه ۲ واحد
- ۲ روشهای پیشرفته تحقیق و ترجمه ۲ واحد
- ۳ نظریه‌های ترجمه ۲ واحد
- ۴ ادب فارسی در ادبیات جهان ۲ واحد
- ۵ واژه‌شناسی و معادل‌گزینی در ترجمه ۲ واحد
- ۶ سمینار مسائل ترجمه ۲ واحد
- ۷ مدل‌های ترجمه ۲ واحد
- ۸ نقد و بررسی آثار ترجمه شده ۲ واحد
- ۹ ارزشیابی پیشرفته و ترجمه ۲ واحد
- ۱۰ کارگاه ترجمه ۲ واحد
- ۱۱ نقد کاربردی (در ادبیات انگلیسی) ۲ واحد
- ۱۲ پایان‌نامه ۴ واحد

ب: دروسهای انتخابی - تخصصی (۶ واحد)

- ۱ مقاله‌نویسی به زبان انگلیسی ۲ واحد
- ۲ اصول و نظریه‌های آموزش زبان ۲ واحد
- ۳ فرهنگ و جامعه‌شناسی در ترجمه ۲ واحد
- ۴ دیرینه‌شناسی ترجمه در ایران و آشنایی با آثار ترجمه شده به فارسی ۲ واحد

۶۸ مترجم، شماره ۳۵، پاییز و زمستان ۸۰

- ۵ ادبیات و تحلیل کلام ۲ واحد
- ۶ بررسی و ترجمه انواع متون علمی ۲ واحد
- ۷ کاربرد رایانه در ترجمه ۲ واحد
- ۸ ترجمه از دیدگاه زبانشناسی ۲ واحد
- ۹ شناخت عناصر فرهنگی در دوزبان ۲ واحد
- ۱۰ سبک‌شناسی مقابله‌ای انواع نشر در ترجمه ۲ واحد
- ۱۱ بررسی شاهکارهای ادبیات داستانی ۲ واحد

* گروه‌های آموزشی با توجه به امکانات و نیازهای دانشجویان خود سه درس (معادل ۶ واحد) از بین دروسهای جدول ب انتخاب و برگزار می‌نمایند.

ج: دروسهای پیش‌نیاز (تا ۶ واحد)

- ۱ بررسی و ترجمه آثار اسلامی (از فارسی به انگلیسی) ۲ واحد
- ۲ مبانی نظری ترجمه ۲ واحد
- ۳ فلسفه تعلیم و تربیت ۲ واحد